דברי אמת — בראשית

זה הוא החידוש השלישי ע"כ גם שבכאן לפעמים הוא בקיצור מפני שכבר איתא מעין זה בספרים הקודמים שעזרני ית':

לפסוק ויאמר אלקים יהי אור וכו'. יש לדקדק הי' לכתוב ויהי כן כמי בשאר אמירות הגם שכאן הוא בדיבור אחד הלא גם אות אחד אין מיותר [בתורה] כן הוא ב' אותיות לבד [אבל אור הוא ג' אותיו'] פירשנו בעזרת אל כי תורה אור וידוע אמת יש לו רגלים פי' מוליד פרה ורבה כי ברא כרעא דאבוה וזה לשון רגלים ושקר אין לו רגלים ע"כ סירס את הזכר וכדאיתא בסבא פרשת משפטים ע"כ לא תקום פעמים צרה והקדושה תמיד מאיר ומתנוצץ ויש תורה שבע"פ ג"כ נקרא אור וזה יהי אור רמז לתורה שבכתב ויהי אור עוד תורה שבע"פ:

עוד פירשנו. דכתיב יוצר אור ובורא חושך. לכאורה קשה הלא בריאה הוא יותר במעלה מיצירה שע"כ וייצר מרומז שני יצרים משא"כ בבריאה אך דהנה א"א תיקן תפלת שחרית ויצחק תיקן תפלת מנחה. והנה ודאי יצחק אבינו אוהב אותנו רק שמן השמים הי' שקודם לא הרגיש במעלת יעקב וטעה עצמו להחזיק את עשו כמו שנראה כדי לברך את יעקב אבינו בברכת עוה"ז וכמו שאמר גם ברוך יהיה וכן אח"כ ברך אותו ולעתיד יהיה מליץ טוב עלינו. הנה א"א המשיך בתפלת שחרית חסד על ישראל ויצחק הוסיף חסד יותר גדול להמשיך גם דין על שונאי ישראל כמשל שמי שאוהב את א' נותן לו כל טוב אך לנקום משונאיו בפרט מי שהוא רחמן זה לא אך מי שאוהב את בנו החביב לו מי שרוצה לעשות לו רע מכ"ש מי שעשה לו רע מגודל רחמנות האב [הוא] נוקם ובעל חימה לשונאי הבן ע"כ הוא זה יותר חסד. וכן פירשנו על מעיו עשת שן לשון רחמיו כמו המו מעי לו מעולפת ספירים הקשים כספירים ע"כ איתא זקן מלא רחמים ואמרו סבא בביתא כו' כי מהזקן מלא רחמים בא דינין קשין על שונאי ישראל (וע"כ אמרו צלותא דאברהם מני משחרא כותלא כיון שגם מנחה הוא לחסד לישראל כנ"ל) וזה יוצר אור לישראל ובורא שהוא מקום גבוה [יותר] חושך אפילו על שונאינו דהיינו לטובת ישראל כנ"ל וזה יהי אור ויהי לשון ויעל שונאינו אור לישראל כנ"ל:

וירא אלקים כו'. נראה שכן פירשנו דכתיב וזכרתי את בריתי יעקב כו' פירשנו ע"י ברית מילה וכן תורה נקרא ברית ע"י זה אזכור מדת יעקב לרחם וכמו שנקרא רחמן שבאבות ואף כי צריך ג"כ אף על שונאי ישראל את בריתי יצחק אזכור מדתו פחד להפיל פחד על שונאי ישראל ואף שלא תמשוך דין ח"ו על בנו עמינו שאינו כ"כ טוב כ"א שמסכים בטוב את בריתי אברהם אזכור הוא חסד להיות גם על מי שאינו כ"כ [טוב] ואם תאמר האיך תהי' הגאולה אם תהיה לכם כ"כ טוב גם על שאינם כ"כ [טוב] וזה אומר והארץ אזכור להקימה וזה וירא אלקים את האור כי טוב רק להצדיק לבד ויבדל כו' להיות החושך רק לרשעים:

במדרש בתחלת בריאת עולם צפה הקב"ה מעשיהם של רשעים ומעשיהם של צדיקים והארץ היתה תוהו זו מעשיהם של רשעים ויאמר אלקים יהי אור אלו מעשיהם של צדיקים אבל איני יודע איזה טוב בעיניו כשהוא אומר וירא אלקים את האור כי טוב הוי במעשיהם של צדיקים כו' והוא תמוה מאד. מה ה"א לחפוץ במעשיהם של רשעים. ונראה בעזרתו ית' דהנה פירשנו על פסוק הודיעני נא את דרכיך כו' ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וחנותי כו' ורחמתי כו' ופירשנו בעזרת ית' כי הנה נח לא התפלל על דורו כי הי' נראה לו בשביל כבודו ית' שעברו על רצונו ראוים לזה וזה כבודו ית' ורצונו וכן אפשר גם משה רבינו ע"ה [היה נראה לו כן] עד שרמז לו ית' הניח' לי כידוע וזה שאל להודיע [לו] דרכו ית' מה רצונו אם בעבודתו ית' או בטובת ישראל גם אם אינם כדאי וזה עונהו ית' וחנותי כו' אע"פ שאינו כדאי כו' וכן ורחמתי והלשון כפול אשר אחון אשר ארחם לפי פשוטו דהנה השי"ת רוצה בקיום עולם הגם שחפץ חסד הוא [אעפ"כ] אינו נותן חסד לרשעים שרוצים לאבד את העולם כי זה לא הוה

חנינה ולא רחמנות ליתן חסד או רחמים חלילה לאשר עומד נגד רבים מבני ישראל או נגד צדיקים המגינים על ישראל או על המתפללים עליהם. כ"א עושה חסד לאשר נקרא חסד הוא וזה וחנותי את אשר אחון שתקרא חנינה וכן ורחמתי כו' וזה י"ל כאן דהנה פירשו רז"ל על פסוק (ירמיהו ד' כ"ג) ראיתי את הארץ והנה תוהו ובוהו שקאי על החורבן כן נמי י"ל כאן מעשיהם של רשעים הם שונאי ישראל המצירים ורוצים לגמור ולהעניש. והגם שודאי אין יסורין בלא עון ומעשיהם [של צדיקים] הוא יהי אור הוא חסד להיות רק טוב לישראל ואיגי יודע במה חפץ. פי' איזה רצונו ית' יותר אם להעניש את החוטאים הוא כבודו ואם במעשיהם של צדיקים שרוצים לבטל הגזרות ומעשיהם של רשעים. וכשאלות משה רבינו ע"ה כנ"ל כשהוא אומר וירא כו' כי טוב הוי במעשיהם של צדיקים חפץ יותר כנ"ל שהשיב וחנותי כו' גם זה בתחלת בריאת עולם הי' כן:

שם ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים קודם קראם שני. שניהם שוים ואח"כ את המאור הקטן פירוש רז"ל ידוע אך כפשוטו צריך לפרש דהנה יש שני מדרגות בעבודת שמים יש שעובד מיראה ויש מאהבה והנה השניהם נקראים מאורות הגדולים כ"א יש זמנים לכל א' כי במדרגה עליונה הוא אהבה וכשאין הזמן גרמא לאדם יעבוד אז ביראה וכל א' בזמנו נקרא גדול וזה את המאור הגדול הוא האהבה לשון גדולה לממשלת היום כו' ואת המאור הקטן כי בלילה הוא בזמן הפחות א"א במדרגה עליונה נק' אז היראה גדול לפי זמנה אז ואת הכוכבים כי כוכב איתא הוא כ"ב כ"ו לחשוב ולצייר לפניו שם הוי"ה ב"ה גי' כ"ו וללמוד תורה מרומז בכ"ב אותיות:

ויתן אותם אלקים ברקיע השמים לשון כפול פירוש בהצדיק החושק ומתאוה ומתאמץ להיות להבורא ב"ה חשיבות גם בעוה"ז והשמים פי' הקב"ה כמו ואתה תשמע השמים וכמו שמים בינו וביני ורקיע לשון חשיבות כמו מאן חשוב מאן ספון ומאן רקיע במועד קטן. להאיר על הארץ ע"י יראה והאהבה לה' יש להאיר על הארץ ולהמשיכם למטה ג"כ ולמשול ביום הוא בזמן הבית ובלילה אף בזמן הגלות שדומה ללילה ולהבדיל כו' ע"י זה ישיג אור הגדול לידע העתידות וליעץ לטובת ישראל:

ויכולו השמים כו' לפשוטו בהמשך שלמעלה כי אמרו רז"ל הששי תנאי התנה על מתן תורה כידוע עי"ז ויכולו תשוקת השמים והארץ וכל צבאם להעוסקים בתורה ויעשו רצונו כמו שגוזר בענינים ולשון ויכולו כמו כלתה לתשועתך נפשי. ותכל דוד:

עוד פרשנו כי יש בני אדם שמתאוי' לומר כתר להבורא ב"ה ופי' כמשל מלך מי שמכיר אותו יודע שהו' המלך ומי שאינו מכיר אותו אינו יודע משא"כ כשהולך בכתר יודעים הכל [שהוא המלך] וזה אנו אומרים כתר יתנו לך ה' אלקינו כו' פי' שמצינו בים רמז הקב"ה לגבריאל כו' והנה רמז הוא בחכמה כמו לחכימא ברמיזא וזה אנו מבקשים כתר יתנו ה' כו' מלאכים שתרמז להם האיך ימליצו על הדבר שלא תהי' קטרוג על ידינו כי ודאי שיתגלה מלכותו עלינו להראות שאנתנו עמו ואין לזר שליטה עלינו. עם עמך ישראל כו' פי' הצדיקים שבדור ג"כ ישכילם ה' האיך לפסול זה. וזה ויכולו אותם שרוצים להכתירו ית' וכמו שאיתא במ"ר על ותכלנה שבע שני שבע כו' יצאו מכוללות וכמו שפרשנו שבא השפע מעולם העליון וכמו שפרשנו על ותעש הארץ לקמצים שהי' עולה המ"ן אז בעת רצון שהי' עד הכתר שהנקודות קמצים כידוע ליודעי ח"ן וזה ויכולו לשון כתר מי שרוצה כן עי"ד זה השמים והארץ וכל הם צבאם עושים רצונם:

ונח מצא חן כו' דאיתא לזכור בכל יום שבת קודש וזה ונח לשון מנוחה גם בויו הוא ששה ימים עי"ד זה מצא חן גם בעיני ה' המשוטטות בכל הארץ שלא יקטרגו עליו. ויש לומר [עוד] בעיני ה' להמשיך השפעות רחמים כמו ואבוא אל העין:

טעם לסיום התורה ופתיחתה כי אמרו רז"ל רחמנא ליבא בעי ע"כ לב כולל כל התורה: